

Politiikkasuositus: Yhteiskunnallinen innovointi

Kolme tekoa vauhdittamaan yhteiskunnan uudistumista

Kestävyyismurros, osaamisen ja työn muutos, eriarvoisuus, hyvinvointivaje, työvoimapula ja ikääntyminen pakottavat suomalaisen yhteiskunnan määrittelemään uudelleen, miten ja millä ehdoin luomme hyvinvointia. Hyvinvointiyhteiskuntaa ei voida uudistaa vanhoja ratkaisuja toistamalla. Uudistamisen rinnalle tarvitaan talouskasvua ja rahaa kokonaisvaltaisempi lähestymistapa. Tarvitsemme yhteiskunnallista innovointia.

Kansallinen innovaatiopolitiikkamme puhuu tottuneesti teknis-kaupallisista innovaatioista, niiden skaalautumisesta, rahoituksesta ja taloudellisesta arvonlisästä. Innovaatioiden tuottaman taloudellisen kasvun on nähty ratkaisevan tai vähintään lieventävän yhteiskunnallisia ongelmia. **Onkin tärkeää, että avaramme ajateluamme innovaatioista yhteiskunnallisten innovaatioiden suuntaan ja hahmotamme nykyistä laajemmin, miten innovaatiot voivat auttaa erilaisten haasteiden ratkaisemisessa luoden samalla uusia työpaikkoja ja vientituotteita.**

Ajatus innovaatioista hyvinvoinnin ajurina ei ole uusi. Sosiaalisten, ekologisten ja taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan uudenlaista yhteiskunnallista innovointia, jonka ensisijaisena tavoitteena on hyvinvoinnin varmistaminen.

Tämä politiikkapaperi on tarkoitettu kutsuksi kaikille yhteiskunnan uudistajille ja innovaattoreille, yrityksille ja julkiselle sektorille, järjestöille ja kansalaisyhteiskunnalle. Erityiseen rooliin yhteiskunnallisessa innovoinnissa nousevat lähellä kansalaisyhteiskuntaa olevat yhteiskunnalliset yritykset, jotka luovat ja kehittävät uutta hyvinvointia.

Lyhyesti: Minkä pitää muuttua, jotta siirrymme yhteiskunnalliseen innovointiin?

Suomalainen hyvinvointivaltio on väistämättä uuden edessä. Tämä ei kuitenkaan näy käytännön innovaatiopolitiikassa, joka keskittyy teknis-kaupallisiin innovaatioihin, tuotteisiin ja palveluihin. Nyt on muutoksen ja uudenlaisen tavoitteiden asettamisen aika.

TEKO 1

Yhteiskunnan uudistaminen ja positiivinen muutos kaiken innovaatiotoiminnan keskiöön

Innovaatiotoiminnan fokusta tulee laajentaa pelkäästä taloudellisesta kasvusta, ja huomioida että innovaatiot ovat keskeisessä asemassa hyvinvoivan yhteiskunnan rakentamisessa.

TEKO 2

Rikotaan yhteistyötä estävät raja-aidat ja tehdään yhteiskunnallisesta innovoinnista TKI-toimintaa ja tutkimusta poikkeileikkaava lähestymistapa

Kaadetaan raja-aidat innovaatiokentän ja -politiikan sisällä. Mikään sektori ei yksin pysty uudistamaan Suomea, vaan tarvitsemme mukaan niin yritykset, kansalaisyhteiskunnan kuin julkisen sektorin.

TEKO 3

Yhteiskunnallisten innovaattoreiden tulee hyötyä myös taloudellisista kannusteista

Pelkkä puhe ja hyvät tarkoitukset eivät riitä yhteiskunnallisen innovoinnin vauhdittamiseksi. Tarvitsemme rahoitusratkaisuja, instrumentteja, rahastoja ja mekanismeja, joilla myös yhteiskunnallisia innovaattoreita ja riskinottajia palkitaan - varsinkin jos innovaatiota skaalataan ja otetaan laajasti käyttöön esimerkiksi julkisen sektorin toimesta.

KÄSITTEET

Yhteiskunnalliset innovaatiot ovat uusia ratkaisuja haastaviin sosiaalisiin, ekologisiin ja taloudellisiin haasteisiin. Ne ratkaisevat ongelmia, puuttuvat juurisyihin, uudistavat yhteiskuntaa ja etsivät ennakkoluulottomasti uusia näkökulmia.

Yhteiskunnallinen yritys on yritys, jonka liiketoiminnan ensisijainen päämäärä on yhteiskunnallisen ongelman ratkaiseminen. Sen voitoista suurin osa käytetään yhteiskunnallisen päämäärän edistämiseen. Yhteiskunnallinen yritys ei ole rajattu mihinkään yhtiömuotoon, se voi olla osakeyhtiön lisäksi esimerkiksi osuuskunta tai liiketoimintaa harjoittava säätiö tai yhdistys.

Uutta hyvinvointia ei luoda vanhoilla lääkkeillä

Uutta hyvinvointia ei luoda vanhoilla lääkkeillä. Kansainvälisten vertailujen mukaan pohjoismaisen innovoinnin erottuva vahvuustekijä ovat läheltä kansalaisyhteiskuntaa ponnistavat toimijat. Tähän kuuluu myös monipuolinen yhteiskunnallisten yritysten toimijakenttä. Se pitää sisällään yleishyödyllisiä yhdistyksiä ja säätiöitä, joilla on elinkeinotoimintaa tai yhtiötettyä liiketoimintaa, osuuskuntia, missiolähtöisiä osakeyhtiöitä tai esimerkiksi julkisomisteisia yhtiöitä. Niitä kaikkia yhdistää kyky ja halu ratkaista haasteita taloudellisesti kannattavan, mutta vahvasti sosiaaliin ja ekologisiin muutostavoitteisiin sidotun liiketoiminnan avulla.

Yhteiskunnallinen innovaatio purkaa raja-aitoja – niin käsitteenä kuin tapana toimia

Yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaaminen vaatii innovaatiopolitiikan, toiminnan ja rahoituksen raja-aitojen purkamista. Luokittelujen ja loke-roinnin sijaan tarvitsemme laaja-alaisempaa suhtautumista sekä innovaatioihin että yhteistyöhön kansalaisyhteiskunnan, yritysten ja julkisen sektorin välillä.

Olemme Suomessa tottuneet puhumaan sosiaalisista innovaatioista yhteiskunnallisten innovaatioiden sijaan. Tämä onkin luontevaa erityisesti kansainvälisessä kontekstissa, ovathan termit social enterprise ja social innovation vakiintuneessa käytössä. Näkemyksemme mukaan se kuitenkin helposti rajaa näkökulmaa pelkästään sosiaali- ja terveyssektoreihin, eivätkä ne anna riittävää kuvaa innovaatioiden potentiaalista tai yhteiskunnan eri sektorien uudistustarpeista. Tästä syystä puhummekin yhteiskunnallisesta innovoinnista, ilman sektorirajoja.

Innovaatiot haastavat nykyisiä käytäntöjä ja uudistavat tekemisen tapoja

Yhteiskunnallisten innovaatioiden tarkoituksena on hyödyttää koko yhteiskuntaa. Lisäksi ne ovat usein kehittäjilleen myös tulonlähteitä. Siksi innovaation skaalaaminen esimerkiksi osaksi julkista palvelutuotantoa ei saa johtaa itse innovaattorin taloudellisten toimintaedellytysten loppumiseen. Mahdollistamalla innovaatioiden taloudellinen kannattavuus, pidetään huolta yhteiskunnallisesta innovoinnista jatkuvana prosessina.

Yhteiskunnallisten innovaatioiden validointia tarvitaan, jotta osataan tunnistaa hyvin toimivat innovaatiot ja suunnata resursseja niiden skaalaamiseen. Näin kehitettyjen innovaatioiden hyödyt saadaan mahdollisimman laajasti käyttöön.

Kolme tekoa yhteiskunnallisten innovaatioiden vauhdittamiseksi

Innovaatiot eivät synny tyhjästä. Niihin vaikuttavat aina yhteiskunnan yleinen kehitys, arvot ja arvostukset – sekä näkemyksemme siitä, mitä pidämme tavoittelemisen arvoisena tapana elää, järjestää palveluja ja toimia yhdessä.

Innovaatiot ja uudet ajatukset syntyvät eri toimijoiden vuorovaikutuksessa, monimuotoisissa ekosysteemeissä. Tästä syystä esitämme kolme politiikkatekoa, jotka yhdessä muuttavat innovaatiopolitiikkaamme ja sen käytännön toteutusta kokonaisvaltaisemmaksi ja koko yhteiskuntaa uudistavaksi:

TEKO 1: Yhteiskunnan uudistaminen kaiken innovaatiotoiminnan keskiöön

1. Lisätään yhteiskunnallisten innovaatioiden edistämisen ja mittaamiseen kokonaisuus 8-vuotiseen TK-rahointusuunnitelmaan.
2. Tuodaan yhteiskunnallinen vaikuttavuus julkisen rahoituksen kriteereiksi eri tasoilla niin, että rahoitettavan hankkeen on pystyttävä perustelemaan synnyttämänsä myönteinen, hyvinvointia lisäävä vaikutus.
3. Yhteiskunnalliset innovaatiot otetaan osaksi yleistä innovaatioiden tilastointia.

Yhteiskunnallisia innovaatioita ei synny, jos ne jäävät yksittäisiksi irrallisiksi hankkeiksi. Siksi niiden on tultava kiinteäksi osaksi kansallista TKI-toimintaa. Kehittyminen ei ole mahdollista

ilman tietoa onnistumisista ja epäonnistumisista, jota varten pitää systematisoida tiedon keruuta yhteiskunnallisista innovaatioista.

VINNOVA

Ruotsin innovaatorahasto Vinnova sai 2018 tehtäväkseen edistää yhteiskunnallista innovointia ja vahvistaa julkisen sektorin ja yhteiskunnallisten yritysten välistä yhteistyötä. Yhtenä keinona tehtävän toteuttamiseksi oli yhteiskunnallisen innovatiivisuuden sisällyttäminen rahoitushakuihin sekä erityiset rahoituskanavat yhteiskunnallisille innovaattoreille. Toimet ovat vahvistaneet yhteiskunnallisten innovaatioiden ekosysteemiä, synnyttäneet rahoitusjaksojen jälkeen itsenäisesti jatkuvia innovaatioita sekä parantaneet julkisen sektorin ja yhteiskunnallisten innovaattoreiden yhteistyötä.

TEKO 2: Rikotaan yhteistyötä estävät raja-aidat ja tehdään yhteiskunnallisesta innovoinnista TKI-toimintaa ja tutkimusta poikkileikkaava lähestymistapa

1. Priorisoidaan vaikuttavuuslähtöisiä, yhteiskunnallisia innovaatioita tavoittelevia TKI-ohjelmia, joissa yksityinen, julkinen ja kolmas sektori sekä korkeakoulut, oppilaitokset ja tutkimuslaitokset toimivat kumppaneina.
2. Ohjataan yhteiskunnallista innovaatiotoimintaa tutkimus- ja innovaatiotioneuvoston alaisuuteen.
3. Käynnistetään ja rahoitetaan eri sektoreita poikkileikkaavia ja toimijoita yhteentuovia yhteiskunnallisten innovaatioiden pilottiprojekteja.
4. Valmennetaan uusyrityskeskusten toimijoita ja muita yritysneuvoja yhteiskunnallista innovointia tunnistavaan ja tukevaan toimintamalliin.

ZEKKI

Digitaalinen Zekki.fi -palvelu on syntynyt merkittävien nuorille tukea tarjoavien suomalaisten järjestöjen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Nuoret itse ovat olleet hyvin vahvassa roolissa palvelun kehittämisessä. Digipalvelu antaa nuorelle mahdollisuuden hyvinvointinsa itsearvioon sekä ammattilaisten palautteeseen ja tuen piiriin ohjaamiseen. Kahden vuoden aikana palveluun on tutustunut jo yli sata tuhatta kävijää. Zekkiä ollaan laajentamassa vahvemmin ammattilaiskäyttöön, jolloin se mahdollistaa nuorten oman äänen vahvemman kuulemisen palveluprosesseissa ja interventioiden vaikutusten osoittamisen. Zekki on sekä kotimaassa että EU:n tasolla palkittu nuorten hyvinvointia ja osallisuutta vahvistava sosiaalinen innovaatio, joka tuottaa ajantasaista hyvinvointitietoa tiedolla johtamisen tueksi.

TEKO 3: Myös yhteiskunnallisten innovaattoreiden tulee hyötyä taloudellisista kannusteista ja työnsä hedelmistä.

1. Perustetaan yhteiskunnallisten innovaatioiden rahasto. Sen tehtävänä on rahoittaa tuloksellista yhteiskunnallisten innovaatioiden kehittämistä, pilotointia ja skaalaamista. Rahaston toiminta rahoitetaan suuntaamalla uudelleen nykyisiä kansalaisyhteiskunnan ja yritystoiminnan tukia.

2. Vakiinnutetaan yhteiskunnallisia innovaatioita tukevien kiihdyttämöjen ja hautomoiden toiminta.

3. Huomioidaan rahoitusratkaisuisissa poikkisektoraaalisuus ja erilaisten toimijoiden yhteistyöhön kannustaminen.

4. Varmistetaan, että yhteiskunnalliset innovaattorit hyötyvät myös suorista taloudellisista kannusteista.

Julkisella sektorilla on Suomessa perinteisesti merkittävä rooli innovaatiotoiminnassa, ja esimerkiksi Business Finlandin toiminnalla on saatu hyviä tuloksia kasvuyritysten toiminnan tukemiseksi. Olemassa oleva TKI-infrastruktuuri

on kuitenkin rakennettu ensisijaisesti yritysten taloudellisten vaikutusten näkökulmasta huomioimatta riittävästi sosiaalisten tai ekologisten vaikutusten maksimointia. Tästä syystä yhteiskunnalliset innovaattorit tarvitsevat täydentäviä tapoja rahoittaa toimintaa ja taloudellisesti hyödyttäviä malleja – ja aitoa kumppanuutta yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin välillä.

OHJAAMO

Ohjaamo-konsepti on yhteiskunnallinen, eri toimijoita yhteen tuova innovaatio. Se on palvelupiste ja prosessi, jossa eri viranomaiset, oppilaitokset sekä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat tarjoavat moniammatillisen yhteistyön keinoin palveluita työllistymiseen, koulutukseen, elämänhallintaan ja hyvinvointiin alle 30-vuotiaille. Ohjajien toiminta käynnistettiin muun muassa Euroopan sosiaalirahaston tuella. Olemassa olevan tutkimuksen mukaan ne tuottavat inhimillisesti parempaa palvelua aiempaan verrattuna, ovat niihin käytetyn rahoituksen ja säästöjen suhteen kannattavia sekä tuottavat merkittävän arvonlisän kansantaloudelle.

KIRJOITTAJAT

Soile Kuitunen, Kuntoutussäätiö (08/2023 saakka)

Kimmo Kumlander, Silta-Valmennusyhdistys ry

Jukka Lindberg, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Farid Ramadan, Kuntoutussäätiö

Petteri Lillberg, Demos Helsinki

Jussi Nuortimo, Demos Helsinki

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus palvelee yhteiskunnallista yritystoimintaa koko Suomessa. Verkostomaisesti toimivaa osaamiskeskusta koordinoi ARVO ry. Verkoston muut jäsenet ovat Diakonia-ammattikorkeakoulu, Kuntoutussäätiö, Osuuskuntien keskusjärjestö Pellervo, Silta-Valmennusyhdistys ja Vates-säätiö. Osaamiskeskus on perustettu osana yhteiskunnallisten yritysten strategiaa. Sen toimintaa ohjaa ja rahoittaa työ- ja elinkeinoministeriö.

Lue lisää: yyo.fi.

YHTEISKUNNALLISTEN
YRITYSTEN
OSAAMISKESKUS